

ARGENTINSKI TANGO KOT MEHKA MOČ DRŽAVE

ARGENTIAN TANGO AS SOFT POWER OF THE STATE

Avtorica: dr. Anja Fabiani

1 UVOD

Argentinski tango (op.: v nadaljevanju bo ponekod uporabljana skrajšana različica, zgolj beseda tango) je svojevrsten fenomen, ki so ga raziskovali tako v družbenem kot v psihološkem kontekstu, vendar pa v nobenem smislu ni mogoče zaobiti države njegovega nastanka, torej zgodovinske, sociološke in širše kulturne komponente, kot je bila nekoč in danes prisotna v Argentini.

Izhajamo iz teze, da je mehka moč države povezana z njeno širšo kulturno privlačnostjo. Definicijo mehke moči smo povzeli po ameriškem teoretiku Josephu S. Nyu (v Fabiani, 2015). Kot tako smo jo prilagodili naši tematiki, torej argentinskemu tangu in Argentini. Pri tem bomo prepoznali pomen plesa za državo, v našem primeru Argentino, in prikazali vzročno-posledični kontekst, torej vpliv države in njene tradicije na nastanek plesa, kot tudi povratni vpliv plesa na državo. Obe prepleteni komponenti namreč bistveno vplivata na prepoznavnost Argentine, jo delata atraktivno in enkratno.

Dokazali bomo, da je argentinski tango skupek vzrokov: hibridizacije kultur migrantov in staroselcev, segregacije marginalnih skupin in ponovne vpetosti v elitne družbene sloje, kljubovanja osamljenosti (vidik tujstva) in ponovne vzpostavitev moči (tudi v kontekstu kljubovanja moškosti ali "mačizmu"), kontemplativni element (zoperstavljanje stresu, po vsej verjetnosti v kontekstu težkih pogojev, v katerih so živele družbene skupine, ki so ga formirale) in končno – nacionalnosti in trans-nacionalnosti. Vse to in še več je namreč argentinski tango.

V tem smislu se nam ples konstituira kot eden izmed bistvenih elementov mehke moči, tudi zaradi svoje internacionalnosti in univerzalnega izraza. Tako bomo obenem skušali dokazati, da je ples kot tak pomembno spodbujati in poudarjati njegovo sociološko ter kulturno dimenzijo v mednarodnem smislu.

V metodološkem smislu se bomo oprli na tipološko metodo in teoretski model ter uporabili interdisciplinarno in primerjalno interpretacijo.

2 ARGENTINA, BUENOS AIRES IN TANGO

Za razliko od številnih drugih držav Latinske Amerike, Argentina ni imela večjega števila staroselcev. Indijancev je bilo le nekaj in bili so nomadi, zato Španci ob osvajanju tega dela sveta niso imeli dovolj delovne sile, pač pa je bila največji izvor blaginje rodovitna zemlja, ena izmed najbogatejših na svetu (pampe). Druga dobrina je bil Buenos Aires, ki naj bi postal največje kolonialno pristanišče. Kljub temu v kolonialnem času ni prišlo do razcveta dinamične ekonomije. Lokalna elita se je kasneje zbirala na območju La Plata in vodila prve boje za osamosvojitvev (dejanska osamosvojitvev od španske krone se je pod vodstvom generala San Martína dogodila v letu 1820). S tem se je še bolj razbohotil razvoj Buenos Airesa.

Velik ekonomski uspeh v letih 1880-1914 gre pripisati oskrbi severno-atlantskega industrijskega sveta s kmetijskimi pridelki. Argentina je imela komparativno prednost v proizvodnji mesa in pšenice. Pomanjkanje delovne sile so zato kaj kmalu začeli nadomeščati migranti, ki so zaslutili potencial za zaslužek, zlasti po britanskih investicijah v deželo. Med leti 1857 in 1930 je v Argentino prišlo okoli 3,5 milijonov novih prebivalcev, kar je pomenilo 60 % povečanje. Med migranti je bilo 46% italijanskega porekla in 32% španskega porekla. Vpliv migracije je bil v Argentini bistveno večji kot kjerkoli drugje v zahodni hemisferi. V letu 1914 je bilo 30% prebivalcev tujega porekla (za primerjavo z ZDA: v tem času je bilo v ZDA le 13% prebivalcev tujega porekla). Rezultat je bil, da je postala Argentina izrazito evropska. Obenem pa je ostajala v bančnem smislu ekonomsko odvisna (*gold standard*). Veliko vlogo je igral tudi tuj kapital in investicije (med leti 1900 in 1929 je 35% kapitala prišlo s strani tujcev, pri čemer je bila Velika Britanija glavna investitorica). Dodatno je izvozno-uvozna rast povzročala neenakosti med argentinskim prebivalstvom; v pampah in v Buenos Airesu je prišlo do razcveta, drugod do stagnacije. Neenakosti pa so obstajale tudi v cvetočih regijah (razlike med bogatimi veleposestniki – *estancierosi* in navadnimi kmeti ali pa med elito in delavskim razredom, ki se je boril z inflacijo, v Buenos Airesu). Do prave zemljiške reforme ni prišlo.

Zlata doba (*Golden Age*) se je končala v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja, zaznamovale so jo tudi vojaške diktature (najbolj znana *peronistična*) in obenem močne, neodvisne ženske (npr. ne zgolj Evita Peron, pač pa tudi Victoria Ocampo, pionirka med ženskimi pisateljicami in feministka) (Skidmore & Smith, 2001).

V letih nastajanja moderne Argentine (od osamosvojitve do konca Zlate dobe) je bila oblikovana nova družba, v kateri so se migranti pojavljali na celotnem družbenem spektru; nova družba, željna modernizacije, se je po drugi strani v celoti odmikala tako od tradicionalnih kreolskih družbenih skupin kot od visokega razreda. Vsekakor pa so migranti skupaj s kreoli tvorili nove, hibridne kulture. V velikih mestih, kot npr. v Buenos Airesu ali v Rosariu, je ta nova kultura vplivala na kompleksne kolektivne identitete, z dramatičnimi posledicami. Lingvistična in kulturna heterogenost je bila soočena s težkimi življenjskimi pogoji, v katerih so se ljudje združevali v konkretne skupnosti, z namenom pomoči (kot npr. razna združenja, sindikati), hkrati pa je pojav hibridne kulture terjal večjo stopnjo kreativnosti. V teh razmerah se je torej oblikoval tango, popularno gledališče (*sainete*) in celo argentinski sleng (*lunfardo*), kjer je prihajalo do zlivanja kreolskih vplivov in vplivov novih prišlekov. Vzvišena družba je sčasoma sprejela tango, ki je tako postajal vse bolj odrezan od svojih začetkov v bordelih; obenem s popularnimi pevci in fonografom je postajal priljubljen v srednjem razredu (Romero, 2002).

Pravzaprav pa je hibridizacija kultur značilna za celoten kontinent, kjer je prihajalo do zlitja treh ljudstev – domorodni Američani, Evropejci in Afričani. To zlitje je povzročalo pojav povsem novih kombinacij, edinstvenih v človeški zgodovini in Latinsko Ameriko povezovalo v enakosti in različnosti (Eakin, 2007).

Posebno "mešanico" v tem kontekstu predstavlja prav Argentina, v skladu s popularnim klišejem je bila dežela narejena iz britanskega zlata, italijanske krvi in francoske kulture, s patino španske senzibilnosti. Kot taka je od konca devetnajstega stoletja dalje prevzela vodilno vlogo v regiji; mednarodno odprta za pretok idej, ljudi, trgovanja in investicij (Lewis, 2002).

2.1 TANGO IN ARGENTINA

Tango je nastal kot posredna posledica zgoraj opisanega. Nastal je kot posledica imigrantske kulture, stratifikacije družbe in argentinskega razcveta. Obenem so nanj vplivale vloge moškega ali ženske v družbi, kljubovanje tem ustaljenim vlogam ter osamosvajanje od njih. Predstavlja veseljačenje in otožnost migrantov; morda je v tem prepletu skrita najbolj izrazita komponenta Argentine.

Primerjalno vzeto, to kar je samba v Braziliji ali jazz v ZDA, je tango v Argentini. Potem ko je prešel dolgo pot od opolzkega, s promiskuiteto in vročo seksualnostjo povezanega plesa, vse do sprejetja v krogih mednarodnih elit, je končno postal – emblematična glasba in ples države, ki ga promovirajo praktično vse socialne skupine.

Zgodovinar John Chasteen je opisal, kako je tango bistveno povezan z afro-argentinskim izvorom, a vendar so k njegovi formaciji pripomogli tudi vplivi italijanskih, španskih in drugih evropskih plesnih klubov, ki so postopoma nadomeščali izključno črnska združenja (2004).

Tango se je rodil na ulicah La Boce in kot tak predstavlja enega izmed najboljših argentinskih prispevkov k svetovni kulturni zakladnici. Razvil se je v plesnih dvoranah, ki so jih zasedali italijanski priseljenci nižjega razreda, elita se ga je na daleč izogibala. Okoli leta 1905 so argentinski migranti, ki so emigrirali v Francijo, tango predstavili v kavarnah in plesnih dvoranah Pariza, kjer je postajal vse bolj popularen. Prava "tangomanija" pa je zavzela evropska mesta malo pred začetkom prve svetovne vojne. Šele sprejetje v Parizu je tango vrnilo v objem elit v Buenos Airesu. Kultiviran *porteño* (prebivalec Buenos Airesa) je zlagoma ples preselil iz delavskih okolij (*barrios*) v bogate predele Recolete in Barrio Norte (Meade, 2016).

2.2 TANGO (KOT IZRAZ PRESEŽNEGA) IN ARGENTINSKA "DUŠA"

Tango pa ni zgolj vse zgoraj naštetu. Tango se prilega tipični argentinski nostalgiji po oddaljeni Evropi, od koder pač izhaja večina prebivalstva. Na eni izmed ladij iz Evrope je okrog leta 1870 iz Nemčije prispel tudi bandoneon, svetovno znana harmonika, ki jo poznamo

predvsem v kontekstu tanga. Prvi bandoneon je bil izdelek znamenite hamburške tovarne AA. Kljub preteku časov pa tango, tako kot bandoneon, postajata ponovno popularna. Argentinska mladina v tangu najde nove vrednote, a tudi vse več rockerskih glasbenikov posega po tangu.

Tango kot izrazito introvertiran ples, povsem drugačen od večine veseljaških in poskočnih ljudskih plesov, se je torej rodil v javnih hišah. Priseljenci so v njih reševali osnovne seksualne potrebe in tragiko. Tango so na začetku plesali moški med seboj, kajti ob koncu 19. stoletja je bil Buenos Aires poln osamljenih moških, ki so se družili v gostilnah in bordelih. Rojstvo tanga je ovito v skrivnost; po analizi Horacia Salasa naj bi bil menda njegov nastanek postavljen v leto 1874, ko so se v pesmih vojakov generala Arredonda pojavili prvi elementi kasnejšega tanga. Tango naj bi tudi nastal kot posledica soočenja dveh kultur – ruralne in urbane. Do njunih kontaktov naj bi prihajalo na obrobjih Buenos Airesa, kamor so na tržnice prihajali gavči (*gauchos*) iz notranjosti in predstavljali svoje pesmi. Vendar, kot je dejal slavni Jorge Luis Borges, naj o tangu še tako govorimo - na koncu vendarle ostane zavito v skrivnost.

Tango je pravzaprav ena izmed oblik latinsko-ameriške strasti; tiste strasti, ki jo je razviti svet potlačil ali preoblikoval, v Latinski Ameriki pa ostaja v prvinski obliki (Jenšterle, 2004). To prvinsko strast je mogoče primerjati z argentinsko strastjo do nogometa, črnega vina in rdečega mesa, pri čemer ni možno natančno opredeliti, kje je začetek in kje konec, kaj spodbuja in poganja kri po žilah.

Argentinski tango je torej najbolj izrazit preplet otožnosti in kontemplacije ter obenem vroče in temne strasti, ki se je izbrusil v prefinjenosti preseka med naštetim.

2.3 TANGO KOT IZRAZ PRESEŽNEGA

O filozofiji in duši tanga bi bilo mogoče napisati cele študije, saj je ples, ki se – kot vsaka dobra umetnost – odpira v neskončnost ter tako odpira številne možnosti interpretacij. Naj na tem mestu omenimo zgolj dve ideji.

Tango je možno podoživljati in predstavljati kot dialoški socialni fenomen, pri čemer je "konkretna totalnost" osnovana na trikotniški strukturi med sebstvom, objektom in odnosu med sebstvom ter objektom ali, bolje, sebstvom s spoštovanjem objekta. V principu gre hkrati

tudi za upoštevanje skupine ali tango sub-kulture, pri čemer *tanguero/-a* (plesalec, plesalka tanga) tango podoživlja v vsej njegovi živosti, kot repeticijo in obenem ne-repeticijo (Tateo, 2014).

Prav ta dialoškost je tisti element, ki smo ga naznačili v kontekstu socioloških in kulturnih karakteristik Argentine. Se pravi, gre za stalno komunikacijo ne zgolj med plesalcema, ne zgolj med plesalcema in občinstvom, pač pa za celotnost odnosa, ki se nanaša tudi na okolje kot tako.

Tango je tudi praktično edini terapevtski ples; mogoče ga je primerjati z *mindfulness* meditacijo, ki reducira simptome psihološkega stresa, anksioznosti in depresije, kar izkazujejo tudi konkretne študije, pri čemer je mogoče dati določeno terapevtsko prednost dinamičnim fizičnim aktivnostim pred statičnimi vajami (Pinniger idr., 2012).

Argentinski tango ima torej v sebi, poleg melanholiije in strasti, tudi elemente meditativnosti in kot tak se dodatno predstavlja v vsej svoji kompleksnosti.

3 ARGENTINSKI TANGO KOT MEHKA MOČ DRŽAVE

Mehko moč (ali diplomacijo mehke moči) je ameriški teoretik Joseph S. Nye opredelil v zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja kot moč, pri kateri osvojiš, pridobiš za sodelovanje, prevzameš; predvsem gre za privlačnost države. V bistvu gre za delovanje silnic v državi, ki so povezane s kulturo v širšem smislu in ki državo v celoti delajo atraktivno, tako znotraj kot navzven.

V zadnjem času se terminološka zveza "mehka moč" vse bolj popularizira in obstajajo tudi primerjalne lestvice ter meritve mehke moči držav (npr. Soft Power 30, Elcano Global Presence, Anholt, Future Brand...).

Ne gre zgolj za tri bistvene postulate: kulturo, zunanjo politiko in politične vrednote, pač pa za bistveno več – za presežek vsega naštetega in oblikovanje v neko določeno individualno sliko, ki posebej podčrta pomen države na svetovnem zemljevidu (Fabiani, 2015).

Pogosto pri analizah ni težko ugotoviti, kateri so tisti dejavniki ali komponente, ki državo uvrščajo na sam vrh med najbolj prepoznavnimi. V primeru Argentine tako sklepamo, da je najbolj izrazita mehka moč države prav ples, argentinski tango. V argentinskem tangu se skriva zgodovina nastanka sodobne Argentine, skriva se karakteristika njene hibridne duše, ki argentinski tango konstituira v enega izmed najbolj totalnih plesnih izrazov. V njem je komponenta dialoga med moškim in žensko ali družbo kot celoto. V svoji totalnosti prav zato zlahka presega lastne geografske meje in časovno omejenost (zastarelost) in oboje internacionalizira ter modernizira.

Tako kot Argentina vpliva na tango, tako tudi tango vpliva na Argentino – trume turistov in obiskovalcev iz vsega sveta se zgrinjajo v Buenos Aires prav zaradi tanga, saj ga želijo podoživeti na najbolj pristen način, se ga naučiti na terenu ali ga vsaj opazovati "pri koreninah".

4 SKLEP

Argentinski tango je bistven za pomen mehke moči države, v tem primeru Argentine. Konstituira jo v vsej njeni značilnosti: kot državo migrantov, prepleta migrantov in staroselcev, kot državo tradicije in pospešene modernizacije (ekonomskega razcveta in odtujenosti, ki jo le-ta prinaša), kot državo moči in zoperstavljanja tradicionalnim vzorcem taiste moči. Seveda je tango še veliko več; a skušali smo prikazati zgolj njegove najbolj pomembne karakteristike, ki ga povezujejo z državo izvora.

Obenem to državo izvora delajo neprimerljivo atraktivno. Prav atraktivnost je tisti tipični element mehke moči, ki pripomore k prepoznavnosti in dodani vrednosti države; je tisti tipični element, ki ga ekonomska ali druga moč dopolnjuje.

Ples - v našem primeru pač argentinski tango - se nam pri tem vzpostavlja kot edinstven primer možnosti za mehko moč kot tako.

Pri tem želimo ob koncu opozoriti na Slovenijo. Predvsem v zadnjem času je mogoče zaznati vse večjo promocijo športa in telesne kulture v Sloveniji, tudi pri vzpostavljanju pomena države navzven. Verjetno tudi to izhaja iz določenih zgodovinskih karakteristik naše države

(pomen in lik Martina Krpana). Vendar pa ne moremo mimo ideje, da bi bilo v bodoče tej fizični moči smiselno dodati presežno dimenzijo, ki se oblikuje z umetnostjo. Umetnost je hkrati duhovna dediščina in sedanost, ki je enkratna in nenadomestljiva, transcendentna.

Kot tak se zdi prav ples najbolj posrečen element predstavljanja mehke moči Slovenije, saj združuje tradicionalni element fizične dimenzije z elementom umetnosti, torej duhovne presežnosti. Slovenski ples, ki je v pogojih globalizacije internacionalen – v svojem univerzalnem jeziku pa sploh – bi zato veljalo v bodoče vse bolj spodbujati.

5 Literatura

1. Chasteen, J. Ch. (2004). *National Rhythms, African Roots: The Deep History of Latin American Popular Dance*. UNM Press.
2. Eakin C. M. (2007). *The History of Latin America*. New York: Palgrave Macmillan.
3. Fabiani A. (2015). *Mehka moč in voditeljstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Jenšterle M. (2004). *Latinska Amerika. Čista fikcija*. Ljubljana: 2000.
5. Lewis C. M. (2002). *Argentina: A Short History*. Oxford: Oneworld.
6. Meade A. T. (2016). *A History of Modern Latin America 1800 to the Present*. West Sussex: Wiley Blackwell.
7. Pinninger R. idr. (2012). Argentine tango dance compared to mindfulness meditation and a waiting-list control: A randomised trial for treating depression. *Complementary Therapies in Medicine* 20, 377-384. Pridobljeno s <https://www.researchgate.net/publication/232963159>
8. Romero L. A. (2002). *Argentina in the Twentieth Century*. Pennsylvania: Pennsylvania State University.
9. Skidmore T.E. in Smith P. H. (2001). *Modern Latin America*. New York, Oxford: Oxford University Press.
10. Tateo L. (2014). *The Dialogical Dance: Self, Identity Construction, Positioning and Embodiment in Tango Dancers*. New York: Springer Science+Business Media. Pridobljeno s <https://www.researchgate.net/publication/259918920>